

מסורת המדרש

כו. היה גדל שלא כדרך ראה: דביר יא. תנחומא כאן ט. תני וראי י. יליש כאן קסו. משלי תקסו. היתה בת פרעה מחבבת אותו תנחומא כאן ח. והוא נוטל בתרו להלן יא. ה. דביר ותנחומא שם. ראה יליש כאן קסו. וכן אמר הקב"ה לחירם עין יליש יחזקאל שמו. ואוציא אש מתוכך ויקיר ית. ב. מלך המשיח יושב באדום שנהרין צח.

ואתה אומר ויגדל הילד' אלא שהיה גדל שלא כדרך כל הארץ.

ותבאנהו לבת פרעה וגו' היתה בת פרעה מנשקת ומחבבת ומחבבת אותו כאלו הוא בנה ולא היתה מוציאתו מפלטרין של מלך ולפי שהיה יפה הכל מתאווים לראותו מי שהיה רואהו לא היה מעביר עצמו מעליו והנה פרעה מנשקו ומחבבו והוא נוטל בתרו של פרעה ומשימו על ראשו כמו שעתיד לעשות לו כשהיה גדול וכן הקדוש ברוך הוא אומר לחירם (יחזקאל כח. יח) יאוציא אש מתוכך היא וגו' וכן בת פרעה מגדלת מי שעתיד לפרע מאביה ואף מלך המשיח שעתיד לפרע מאדום יושב עמהם במדינה שנאמר (ישעיה כז. י) 'שם ירעה עגל

לבת פרעה, ואתה אומר "ויגדל הילד" — גדל עד לגדלות ממש, שמשמעו שלא החזירנה אלא עד שגדל והיה בן שלש עשרה שנה ?! אלא, לעשרים וארבעה חדשים החזירנה, ואמר הכתוב "ויגדל" — שהיה גדל — בעשרים וארבעה חדשי ינקתו — שלא כדרך כל הארץ, אלא כגדל מופלג (וכדלהלן בסיומן כז. עיי"ש ובדביר יא. ק).

"ותביאנהו לבת פרעה, והיה לה לבן", אמר "לכן" — שחיבבתו כאם את בנה, לומר כי — היתה בת פרעה מנשקת ומחבבת ומחבבת אותו כאלו הוא בנה, ולא היתה מוציאתו מפלטרין (=מארמון) של מלך, מרוב שחבבה אותו, ורצה אותו תמיד בקרבתה, ולפי שהיה יפה, היו — הכל מתאווים לראותו, וכל — מי שהיה רואהו לא היה מעביר עצמו מעליו, לכן חששה לו מעין רעה, ולא הוציאתו החוצה, והוה שכתוב להלן בפרשה שיצא משה רק כשגדל (עיי', ובשם "תולדות נח"י). והיה פרעה מנשקו ומחבבו — כדרך שמלך עושה לבן בתו, והוא נוטל בתרו של פרעה — "מעל ראשו" (תנחומא כאן ט. עיי"ש) — ומשימו על ראשו — שלו, כדרך שקטן עושה לאביו אמו כשהוא נהון בזרועותיה, והוא עשה כן לסימן ואת — כמו שעתיד — הוא לעשות לו כשהיה גדול, לומר שהקב"ה מגדל את מנצחו של רשע כחוק ביחוד, על חיקו וכן זרועותיה, וכן הקב"ה אמר לחירם — מלך צור: "ואוציא אש מתוכך, היא אכלתך" — האש אשר תשרפך תצא מתוך ביתך, שעל אשר התגאה עד "שעשה עצמו אלוה" (ביר צו. ה. עיי"ש), הענישו הקב"ה אשר "עבדנו צור, בן אשתו, שגדל בביתו, "עמד עליו והרגו" (ויקיר יח. ב), וכן — כאן בת פרעה מגדלת — כבית פרעה את — מי שעתיד ליפרע מאביה — על רשעותו, ואף מלך המשיח — שיקום מזרע בית דוד, שעתיד ליפרע — חוב עונשי העונות — מאדום — "מלכות הרשעה" (לעיל כאן, ה. עיי"ש), הרומית שהחריבה את מקדשנו והגליתנו מארצנו, אשר ממנה נפוצו מלכיות הרשעה שהחזיקו בדת הרומית המצירות לישראל עד עת קץ (ראה דביר טו. ט), גם הוא — יושב עמהם — (עיי' תנחומא תוריע, ח.), עם רשעי אדום — רומי — במדינה — רומי, מכצר

ושם
מתוך
היה
מהם
יושב
בחנו
ידו
אין
ושלו
את
ומפני
מלכות
שנאמו
פוחת
עגל
רעה
כאמור
שם
מצרים
ראשו
כע
לפרעה
בחרב
ושאל
יושב
בו
מקדשו
איתו
רשע
למלכות
וחפש
כלות
השנים

ושם ירפץ וגו' והיו שם יושבין חרטומי מצרים ואמרו
מתיראין אנו מזה שנוטל כתרך ונותנו על ראשו שלא
יהיה זה אותו שאנו אומרים שעתיד לטל מלכות ממך
מהם אומרים להרגו מהם אומרים לשרפו והיה יתרו
יושב ביניהן ואומר להם הנער הזה אין בו דעת אלא
פחנו אותו והביאו לפניו בקערה זהב וגחלת אם יושיט
ידו לזהב יש בו דעת והרגו אותו ואם יושיט ידו לגחלת
אין בו דעת ואין עליו משפט מות מיד הביאו לפניו
ושלח ידו לקח הזהב ובא גבריאל ודחה את ידו ותפש
את הגחלת והכניס ידו עם הגחלת לתוך פיו ונכוה לשונו
וממנו נעשה (שמות ד, י) 'כבד פה וכבד לשון'.

מלכותם, כמסופר בגמרא (סנהדרין צח). ששם הוא יושב בשער העיר (עיי"ש ובהג"א), וזהו: —
שנאמר — בחזון הנביא על פקידת עונות מלכות הרשעה באחרית הימים (ראח ישעיה כז, א), ועל
פריחת מושיעם וגואלם של ישראל (שם שם, ו), שיכה ויפרע מהם: "כי עיר בצורה בדת ... שם ירעה
עגל ושם ירפץ וכלה סעפיה" — אשר בחוך עיר מבצר מלכותם, לכד בין כולם, שם יגדל וישב כעגל
רועה במדבר, והוא יקום לבסוף ויכלה את כל ענפיה של מלכות רשעה זו, ומעשהו של משה לפרעה,
כאמור, היה סימן ורמז מראש מה יעשה לו בסופו, הוא וכל מושיעי ישראל לצורריהם, כאמור, והיו
שם יושבין — בבית פרעה, באותה שעה שעשה משה כן — חרטומי — חכמי ומכשפי —
מצרים, ואמרו — לפרעה: "מתיראין אנו מזה — הקטן — שנוטל כתרך ונותנו על
ראשו, שלא יהיה זה אותו — ילד מזרע ישראל — שאנו אומרים שעתיד ליטול מלכות
— בעולם — ממך", כנדרש למעלה (יח—כא—כד), שהם הבינו וחששו לסימן הזה שעשה משה
לפרעה, ואף ישבו ודנו ביניהם לפני פרעה מה לעשות לילד זה, והיו — מהם אומרים להורגו —
בחרב, והיו — מהם אומרים לשורפו — באש, והיה יתרו — מיעצי פרעה ואוהבם של
ישראל, כנדרש למעלה (כאן, ט, עיי"ש), שבעת העצה הראשונה של פרעה להרע לישראל ברח מלהיות
יושב במועצתו והיא של פרעה, ובמסיבה זו היה — יושב ביניהן ואומר להם: הנער הזה אין
בו דעת, ואל תחרצו משפטו שמדעת וחבונה עשה כן לפרעה, אלא בחנו אותו והביאו לפניו
בקערה — שני דברים נוצצים, זהב וגחלת, אם יושיט ידו לזהב — יש בו דעת, והרגו
אותו, ואם יושיט ידו לגחלת — אין בו דעת, ואין עליו משפט מות, מיד, הביאו לפניו,
ושלח ידו ליקח הזהב, ובא גבריאל — המלאך, זה העומר על משמר הצלתו של משה כנדרש
למעלה (כאן, כג—כד), והוא שר של אש (ספחים קיח), ודחה את ידו — של משה מן הזהב לאש —
ותפש — משה — את הגחלת והכניס ידו עם הגחלת לתוך פיו — כדרך התינוקות, ליטול
כל חפץ אל הפה (עיי"ש), ונכוה לשונו, וממנו נעשה — משה — כבד פה וכבד לשון (שמות ד,
ו), שנשארו צלקות בשפתיו ובלשונו, מאותה כויה, ולא שנולד משה בעל מום, שהרי מושלם וטוב נולד
והיה משה, כנדרש למעלה (כאן, כו).

2

מסורת המדרש
הרבה שמות היו
למשה ראה ויקיר א. ג.
כו. ויגדל משה בן
עשרים שנה היה להלן
פי' ל. תחומא כאן ח.
ע"ע להלן ה. ב. ויש
אומרים בן ארבעים
ספרי כרכה שם. ב"ר ק.
י. להלן ותחומא שם
יל"ש כרכה התקטף.

ותקרא שמו משה מפאן אתה למד שכרן של גומלי
חסדים אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה לא נקבע
לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה
ואף הקדוש ברוך הוא לא קראהו בשם אחר.

כו. (יא"ג) ויהי בימים ההם ויגדל משה בן עשרים
שנה הנה משה באותה שעה ויש אומרים בן ארבעים.

ויגדל משה וכי אין הפל גדלים אלא לומר לה
שהיה גדל שלא כדרך כל העולם.

"ותקרא שמו משה", כן קראה לו בת פרעה, וכן קוראת לו התורה בכל מקום, וכן שמו לעולם, ואילו השם שקראה לו אמו לא בא בכתוב אלא ברמז, כנדרש למעלה (כאן, כ, ועיי"ש), והרי — מכאן אתה למד — מה גודל — שכרן של גומלי חסדים, שהרי — אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה — מלבד שם זה שנתנה לו בת פרעה, כאשר דרשו חכמינו ברמזים בכתובים שונים (ע"י לעיל שם, ובויק"ר א, ג, ומגילה יג), ובכל שם משמותיו יש שבח לגדולתו ורוב פעלו, ומכולם — לא נקבע לו שם בכל התורה — להיות שמו הקבוע — אלא כמו שקראתו בתיה (כן שמה בכל מדרשי חז"ל ובדלקמן בס"ל, וע"י ויק"ר א, ג, שהוא "בת י-ה", עפ"י הכתוב בדה"א ד, יח. ששם כתוב "בתיה בת פרעה"), ואף הקב"ה — כשקרא לו קריאה של חבה בכל עת שקרא לו, בסנה ובסיני וכאהל-מועד — לא קראהו בשם אחר, אלא בשמו "משה" (ויקרא א, א. ועיי"ש במדרשים ומפרשים).

כו. "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו", "בימים ההם", ואין הכתוב מפרש באיזו שנה משנות חייו של משה היתה יציאתו זו מבית פרעה אל אחיו ובריחתו ממצרים למדין, כאמור בפרשה זו, על כן יש לשער כי — בן עשרים שנה היה משה באותה שעה — האמורה כאן, שהרי נאמר כאן "ויגדל" — שגדל מלוא גודל קומתו והיה לגבר וזה לבן עשרים שנה (יפ"ת), וכן אתה מוצא בתורה שאיש נמנה בין הגברים הגדולים "מבן עשרים שנה" (במדבר א, ג), ויש אומרים: בן ארבעים — שנה היה משה ביציאתו זו מבית פרעה ובריחתו האמורה ממצרים (וע"י בהערות), שגדל כבר אז בכניסתו המלאה, וכמו ששנינו (אבות ח, כא): "בן ארבעים לביתה" (להלן כאן, סי' ל).

"ויגדל משה", והגם שכל הפרשה מדרבת משה האריך, באן הכתוב לפרש שוב את שמו ואמר "ויגדל משה", וכי אין הכל גדלים — "האדם והבהמה והחיה והעוף כולן גדלים" (תנחומי כאן, ט), ומה מודיענו הכתוב "ויגדל משה", שמשו גדל? אלא, לומר לה שיהיה גדל — גידול מופלג — שלא כדרך כל העולם — גם במדות גופו, והגיע לכדי שיעור גובה של "עשר אמות" (בכורות מד, זעוד), שהוא פי שלש ועוד מגובה כל באי עולם שאינו אלא שלש אמות בלבד, והגם שכבר הודיענו הכתוב שבימי ינקותו גדל משה "שלא כדרך כל הארץ" (לעיל, כאן, כו), הודיענו הכתוב שוב שגם בימי נערותו ובגרותו לא פסק מגדילתו המופלגת עד שגם בבגרותו הגיע לגודל מופלג (יפ"ת).

(5)

הקדוש
שמים
אומר
וכוונת
לך מל
לכל א
אומר
דמ שגו
בתור
הוא
אמר
בספרות
עליכם
ממלאכה
כפשתהו
של רבי
אמר
לחם
מלאכה
שאינו

וַיֵּצֵא אֶל אַחִיו שְׁתֵּי יְצִיאֹת יֵצֵא אוֹתוֹ צְדִיק וְכַתְּבֵן
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶה אַחַר זֶה וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הָרִי
 שְׁתֵּימִם.

וַיֵּרָא בְּסִבְלוֹתָם מִהוּ וַיֵּרָא שְׁהִיָּה רוּאָה בְּסִבְלוֹתָם
 וּבּוֹכָה וְאוֹמֵר חֲבֵל לִי עֲלֵיכֶם מִי יִתֵּן מוֹתִי עֲלֵיכֶם שְׁאִין
 לָךְ מְלֹאכָה קֶשֶׁה מְמַלְאכַת הַטֵּיט וְהִיָּה נוֹתֵן כְּתִפְיוֹ וּמְסִיעַ
 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִהֵן רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנֵוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי
 אוֹמֵר רָאָה מְשׁוּי גְדוֹל עַל קֶטֶן וּמְשׁוּי קֶטֶן עַל גְּדוֹל
 וּמְשׁוּי אִישׁ עַל אִשָּׁה וּמְשׁוּי אִשָּׁה עַל אִישׁ וּמְשׁוּי זָקֵן עַל
 בָּחוּר וּמְשׁוּי בָחוּר עַל זָקֵן וְהִיָּה מְנִיחַ דְּרָגוֹן שְׁלוֹ וְהוֹלֵךְ

מסורת המדרש
 ויצא אל אחיו הנחומא
 כאן ט. ד' אלעזר אינו
 ויק"ד לו. ב. ראה להלן
 יח. ט. יליש כאן קסג.

"ויצא אל אחיו" — לא אמר הכתוב כאן "ויגדל משה, וירא בסבלות אחיו" וכן להלן (פסוק ז). לא אמר "ויהי ביום השני וירא שני אנשים וגו'", אלא הקדים לדמר "ויצא משה" ולאזוה צורך החזרה ואת? אלא ללמד בא כי — שתי יציאות יצא אותו צדיק — מבית מלכותו של פרעה, לראות בסבלות אחיו אף שמרוב חביבותו לא היה יוצא משם לשום צורך, כנדרש למעלה (כאן, כו), וכתבן הקב"ה זה אחר זה, שכן מיד אמר שוב הכתוב בפרשה (בפסוק יג): "ויצא ביום השני" הרי שתיים, ולומר לך שגם זו הייתה יציאה רק אל אחיו המעונים, והגם שביציאה הראשונה כבר הכניס עצמו לסכנה כמעשנו למען אחיו, מכל מקום יצא עוד יציאה, ופעל עוד למענם, עד שנתפס והוצרך לברוח מיד ביום השני מכל גדולתו.

"וירא בסבלותם", לא אמר הכתוב "את סבלותם", ככרוך שימוש "ראה" בכתבי הקודש, אלא אמר "בסבלותם" (יפ"ת), אם כן — מהו — משמעו של — "וירא" — זה, שאתה אומר "וירא בסבלותם" שהיה רואה — מתבונן ומבין ומרגיש — בסבלותם, ובוכה ואומר: "חבל לי עליכם" (הערה ולהלן כ. ז. ועוד), "מי יתן מותי עליכם" (ועיי' רד"ט) שאין לך מלאכה קשה ממלאכת — גיבול ומשא ויציקת — הטיט — שהיו ישראל עוסקים בה, "בחומי ובלבניס", כאמור בפרשה (ועיי' לעיל כאן, יא.), והיה נוֹתֵן כְּתִפְיוֹ וּמְסִיעַ (ועיי' רד"ט), לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִהֵן, וזהו: "וירא בסבלותם", ראה עצמו נושא בעול סבלותם וצערם (ראה בר"י כאן). ועוד — רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: "וירא בסבלותם" — "מה ראה" (ויק"ד לו. ב. עיי"ש) — בסבלותם, ראה — והעריך את כושר כוחם לעומת כובד וקושי סבל משאם שהיתה הסבלות קשה ואינה תואמת להם לפי כושר כוח סבלם, שהרי המצרים העמיטו עליהם (כדלעיל כאן, יא עיי"ש) — משוי גדול על — איש — קטן, ומשוי קטן על — איש — גדול, כדי שיצטרך לעמוד ולהעביר את משאו בהליכות רבות (עיי' הערות), ומשוי — טורח מלאכת — איש, על איש, כדי ליגע הגוף במלאכה וטורח שאינו למוד בו, ומשוי — טורח מלאכת — זקן, על בחור, ומשוי — טורח מלאכת — בחור, על זקן, כדי ליגע הגוף בטורח שאינו יכול לו, והיה מניח — משה — דרגון — ליווי משמר מלכות — שלו, שהיה מלווה

4

מסורת המדרש
וירא ה' כי סר ראה
להלן ב'ו.

ומיִשָּׁב לָהֶם סִבְלוֹתֵיהֶם וְעוֹשֶׂה כְּאֵלוֹ מִסִּיעַ לַפְרָעָה אָמַר
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵתָּה הַנְּחִתָּ עֲסָקֶיךָ וְהִלַּכְתָּ לַרְאוֹת
בְּצַעֲרֵךְ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְנִהְגַּתָּ בָּהֶן מִנְהַג אַחִים אֲנִי מֵנִיחַ אֶת
הָעֲלִיּוֹנִים וְאֵת הַתַּחְתּוֹנִים וְאֲדַבֵּר עִמָּךְ הֲדָא הוּא דְכָתִיב
(שמות ג' ד) וַיֵּרָא ה' כִּי סָר לַרְאוֹת רָאָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּמִשְׁחֵה שֶׁסָר מֵעֲסָקָיו לַרְאוֹת בְּסִבְלוֹתָם לְפִיכָךְ (שם שם שם)
וַיֵּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנְיָה.

כת. דבר אחר וירא בסבלתם ראה שאין להם
מנוחה הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינו נח
יום אחד בשבוע הוא מת ואלו עבדיך אם אין אתה מניח

ושומר עליו בתורת בן בית מלכותו של פרעה, והולך ומיישב - מסדר - להם - לנושאים
בסבל - סבלותיהם, שישא כל אחד לפי כוח סבלו, ועושה - עצמו לעיני מלוי המצרים -
כאלו - הוא - מסייע לפרעה - בסידור עבודתם של ישראל, שחיה כהוגן, וכנדרש למעלה
(כאן, י.) שגם פרעה היה מראה עצמו שגם הוא נושא בעול העבודה, וכנדרש להלן (בסימן הבא), שאף
עם פרעה עצמו היה משה הן ועושה בסידור עבודה, ככוונתו להקל על ישראל, ולעיני פרעה לתת
תועלת בעבודה, ועל כן - אמר הקב"ה: אתה - משה, הנכבד בבית מלך - הנהת עסקיך
- הנכבדים והנעימים - והלכת לראות בצערן של ישראל, ונהגת בהן - אתה הנכבד,
במעונים והשפלים - מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים - המשוררים לי
בכבוד (ועי' יפית) - ואדבר עמך - בכבוד ובחבה, כהיותך רועה צאן במדבר, הדא הוא דכתיב
- זהו שאמר הכתוב, בעת שנגלה ה' אל משה במדבר מתוך הסנה הבור, באש: וירא ה' כי סר
לראות, ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה, ומפשוטו של מקרא נראה שהתפנתו של משה לסור ולראות,
היא אשר הביאה לקריאתו: ואליו וירא, כי - ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות
בסבלותם - של ישראל, במצרים, ולתת כבוד עיניו, לפיכך - נגלה אליו לדבר אתו בכבודו
ובעצמו, כאמור שם מיד: ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה, ויקרא: קריאה של חבה וכבוד
(ראה ויקרא א' א), כמו שנאמר שם מיד שקרא אליו ואמר לו: משה משה, בכפילות הזכרת שמו,
מתוך חיבה וכבוד, ומפי ה', ולא כמו שהיה המעשה בתחילה, על ידו מלאך, כמו שנאמר בתחילה:
וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה, שהניח ה' שרות מלאכו, נפנה אליו בעצמו בחבה.

כת. דבר אחר: וירא בסבלותם, מה ראה משה והתכוון ועשה לחקן להקל בסבלותם של
ישראל, כנדרש למעלה (בסימן הקודם), במשמעות וירא בסבלותם, שעשה עצמו לפני המצרים ולפני
פרעה כמבקש תועלת העבודה, ועשה על פי פרעה להקל מעליהם סבלם, אחרי שהתכוון בסבלם לראות
מה יש להקל עליהם, ראה שאין להם מנוחה - מסבלותם בשום יום מומי השבוע, הלך ואמר
לפרעה - כערמה: מי שיש לו עבד, אם - העבד - אינו נח - מעבודתו - יום אחד
בשבוע, הוא מת; ואלו עבדיך, ישראל, אם אין אתה מניח להם - מעבודה - יום אחד

להם יום או
כמו שתאמו
וירא וירא
לקרא בשבוע
שלא שנו
פרעה ל"ב
ופרסמה הפ
בת דברי ה
מן המצרי
שוטרים ש

בשבוע, הם כ
וחקן להם או
יום השבת למו
מצרים.

וירא אי
וירא בסבלות
וירא - שה
הכאת מכת נגי
לנכדי משפט כ
אמר רבי הונו
נגאלו ישראי
מצרים, להיות
זה כדי שלא לי
הרע - זה על
לדבר - בש
ומנין שלא כ
היתה - מן
להוריע שכל ה
דני, אמו של
איש ישראלי -
היל מן המצו
זכמו שנאמר ו
ישראל אשר שו
שוטרים, וכל

להם יום אחד בשבוע הם מתים. אמר לו לך ועשה להן כמו שתאמר הלך משה ותקן להם את יום השבת לנוח.

וירא איש מצריי מה ראה אמר רבי הונא בשם בר קפרא בשביל ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים אחד שלא שנו שמותם (כמו שכתוב בשיר השירים רבה ובריקרא רבה פרשה ל"ב) ומניין שלא נחשדו על הערזה שהרי אחת היתה ופרסמה הפתוב שנאמר (ויקרא כד, י"א) ושם אמו שלמית בת דברי וגו' אמרו רבותינו זכרונם לברכה נוגשים היו מן המצריים ושוטרים מישראל נוגש ממנה על עשרה שוטרים שוטרו ממנה על עשרה מישראל והיו הנוגשים

מסורת המדרש
כח. תקן להם יום השבת לנוח ע"ע להלן ה. יח. בשביל ד' דברים נגאלו ממצרים כ"א ה. ויקיר לב. ה. דביר פיי"ג. כ. פ"כ. כב. שהשי"ד ה. יג. תחומא בלק טז. שריט קיד. פדר"כ פ"י (ויהי כשלה) מ. תדא"ר סוף כג. כד. ל"ש בשלח רכו. אמור חרנו. מנחם חשעג. מנין שלא נחשדו ממצרים כ"א ה. הוי"ב אמור יד. שריט קכב. יל"ש כאן קעב. שה"ש חתקפת. אמור רז"ל נוגשים היו וכו' ויקיר לב. ה. תחומא כאן ט. אמור כד. תניי אמור לב. (כה"ע) ע"ע פדר"א מה. יל"ש כאן קטו אמור חרנו.

בשבוע, הם מתים — ותתמעט העבודה ! אמר לו : לך ועשה להן כמו שתאמר. הלך משה ותקן להם את יום השבת לנוח — בו מעבודתם, וכמו שנדרש להלן (ה, יח.). שהיה להם לישראל יום השבת למנוחה מעבודתם, וזו היתה תקנתו של משה בתורת בן ביתו של פרעה, בטרם ברח ממצרים.

"וירא איש מצריי מכה איש עברי מאחיו... ויד את המצרי ויטמנהו בחול", אחרי שכבר אמר הכתוב "וירא בסבלותם", הרי שראה משה נוגשים מצריים רכוס מכים אנשים מישראל, וחזר הכתוב לומר שוב "וירא" — שראה במכה ובמוכה אלו דבר חמור יותר מסתם ראייה של נגישה בעבודה (עיי"ה), כי בעבור הכאת מכת נגישה בעבודה בלבד לא היה למכה זה משפט מות בעיני משה, יותר מלשאר המכים, שאין לנכרי משפט מות על כך (פי"ח), ואם כן — מה ראה — בו משה במכה זה, שהרגו? כאשר — אמר רבי הונא, בשם בר קפרא: בשביל ארבעה דברים — טובים שהיו בהם לזכותם — נגאלו ישראל ממצרים: אחד, שלא שינו — את — שמותם — משמות עבריים לשמות מצריים, להיות כשכניהם הנכרים; שנים — "ולא שינו את לשונם" — מלשון עברית ללשון מצרית; וגם זה כדי שלא ללכת בדרכי עובדי האלילים המצריים (בתנודכא"ר כג-כד עיי"ש); שלשה — ולא אמרו לשון חזע — זה על זה; ארבעה — ולא נמצא בהם אחת פרוץ בערות. (כמו שכתוב — באורך ובראיית לדבר — בשיר השירים רבה ד, יב. ובריקרא רבה פרשה לב, ה. ונעוד מדרשות, עיין במסורת.) ומנין שלא נחשדו — איש ואשה מישראל במצרים — על הערזה? שהרי אחת — בלבד — היתה — מכל בנות ישראל שבמצרים, אשת איש שנבעלה למצרי, ופרסמה הכתוב — לכן, להודיע שכל השאר כולן כשרות וטהורות, וזהו — שנאמר: "ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן", אמו של "בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי" (שם בפסוק י.), וכיצד היה זה שבא המצרי אל אשת איש ישראלית — אמרו רבותינו זכרונם לברכה: נוגשים — הרודים בבני ישראל בעבודתם — היו מן המצריים, ושוטרים — הממונים על עושי המלאכה לעשותה כראוי, מישראל — עצמם, וכמו שנאמר בפרשה להלן (שמות ה, יג-יד): "והנוגשים אצים לאמר כלו מעשיכם... ויזכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נוגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם חקכם", כל — נוגש ממנונה על עשרה שוטרים, וכל — שוטר ממנונה על עשרה — פועלים — מישראל, והיו הנוגשים —

ז אמר
לראות
ית את
כתוב
ה הוא
(שם)
להם
נו נח
מניח
ישאים
ס —
מעלה
שאף
לתת
סקין
נכבר
יס לי
כתיב
י סד
אות,
אות
כודו
כבוד
שמו,
לה:
של
לפני
אוח
מך
חד
חד

מסורת המדרש
אמר רדאי זה חייב
מיתה ראה פתחיו
בה

הולכים לבתי השוטרים בהשפמה להוציאן למלאכתן
לקריאת הגבר פעם אחת הלך נוגש מצרי אצל שוטר
ישראל ונתן עיניו באשתו שהיתה יפת תואר בלי מום עמד
לשעת קריאת הגבר והוציאו מביתו וחזר המצרי וכא על
אשתו והיתה סבורה שהוא בעלה ונתעברה ממנו חזר
בעלה ומצא המצרי יוצא מביתו שאל אותה שמה נגע בך
אמרה לו הן וסבורה אני שאתה הוא כיון שידע הנוגש
שהרגיש בו החזירו לעבודת הפרך והיה מכה אותו
ומבקש להרגו והיה משה רואה אותו ומביט בו וראה
ברוח הקודש מה שעשה בבית וראה מה שעמיד לעשות
לו בשדה אמר ודאי זה חייב מיתה כמו שכתוב (שם שם,
כא) 'ומכה אדם יומת' ולא עוד אלא שבא על אשתו של

המצריים - הולכים לבתי השוטרים - הישראלים - בהשכמה, שילכו לאסוף כל אחד את
עשרת פועליו (ותנחיו שם) - להוציאן למלאכתן לקריאת הגבר - לעת קריאת התרנגול, עם
עלות השחר, פעם אחת הלך נוגש מצרי - אחד - אצל שוטר ישראל - לביתו, ונתן
עיניו באשתו - של הישראלי, זו שלומית כח דברי האמורה (תנחיו שם), שהיתה יפת תואר, בלי
מום, (שמה "שלומית" מעיד עליה שהיתה שלימה ללא מום), ולא היתה זהירה בצניעות יתירה, לכן
כא לה הדבר ולכן פרסמה הכתוב (ראה שם ובויק"ר שם, ועיי"ש עוד שינויים), ומה עשה מצרי זה, עמד
לשעת קריאת הגבר - וכא לבית האיש הישראלי הזה - והוציאו מביתו - כדרכו, וחזר
המצרי - אחרי צאת הישראלי מן הבית, ונכנס - ובא על אשתו, והיתה סבורה שהוא
בעלה, ונתעברה ממנו - את הבן האמור, מיד - חזר בעלה - לביתו, שהקדים אותו היום
לגמור לאסוף את עשרת פיקודיו, ומצא - את - המצרי יוצא מביתו, שאל אותה - בעלה, ואמר:
שמה נגע בך? אמרה לו: הן, וסבורה אני - "הייתי" (ותנחיו כאן, שם) - שאתה הוא, כיון
שידע הנוגש - המצרי הנואף הזה - שהרגיש בו - האיש הישראלי, השוטר, כעל האשה,
במעשהו, - החזירו - מלהיות שוטר, והעמידו - לעבודת הפרך, והיה מכה אותו ומבקש
להרגו - כדי שלא תחגלה חרפתו, או כדי שלא יענש על כך מטעם המלכות (עיי, ועיי רד"ס), והיה
משה רואה אותו ומביט בו - במצרי הזה בהכותו את העברי, כאמור, וראה ברוח הקודש
מה שעשה בבית - "באשתו" (ותנחיו שם) - של המוכה, וראה מה שעמיד - הוא - לעשות
לו - עתה - בשדה, שהוא רודפו להרגו, אמר: ודאי זה חייב מיתה, שהרי הוא רודף להרוג
את הנפש, כמו שכתוב: "ומכה אדם יומת", ודין רודף הוא שחייבים להרוגו בטרם יהרוג הוא את
הנרדף (ועיי סנהדרין נח: שחייב בין גם בהכאה בלא מיתה), ולא עוד, אלא - שהוא חייב מיתה על
עבירה שכבר עשאה, שבא על אשתו - של - האיש הזה, הוא - דתן - בן אליאב, משבט
ראובן, כנדרש להלן (בסימן הבא), שדתן ואבירם הם שני האנשים העברים הנצים שאחד מהם ידע וראה
במעשהו של משה במצרי הזה, והרי לא היה נוכח אז לראות אלא בעלה של האשה, הוא אחד משני

דתן על כך
והנאפתו ו
לנו בביתו

כט.
אומר פנא
נחמיה אומ
והבנו אמרי
ולא מורעו
במלאכים
הוא דכתיב

האמורים האלה
שהוא נהרג על
והנאפתו ועיי
כאן: ויפן
מה עשה לו
כט. וזרזו
ראית דבה, דאז
מעשהו והלשין
משה ראה כימצו
והחייב מיתה די
באנשים העומדים
מצרי זה - ו
הייתי, וכן -
איש - מי ט
והרגנו - בכ
משה במצרי הזה
ולא מורעו, עו
ממנו לאחרי דתן
משה כן נמל
הוא - דתן -
משה ראה כימצו
והחייב מיתה די
באנשים העומדים
מצרי זה - ו

מסדר המדרש
כט. וירא כי אין איש
וכו' ויקד לב' ד.
(כה"ע) יליש כאן קסו.
ע"ע תנחומא שופטים ה.
וחנ"י יו' ראה שאין
תוחלת וכו' זוהר ח"ב
יכו' תקי"ו תסי"ט קיג.
ע"ע ח"א נו' קה' נמלך
כמלאכים ארר"ו פ"ב
ש"ט כד.

דתן על כף תיב הריגה שנאמר (שם כ"ו) 'מות יומת הנאף והנאפת' והיגו דכתיב 'ויפן כה וכה וגו' ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה.

כט. וירא כי אין איש פי כן מות הוא רבי יהודה אומר פי אין איש שיקנא להקדוש ברוך הוא ויהרגנו רבי נחמיה אומר ראה שאין מי שנופך עליו את השם ויהרגנו ורבנן אמרי ראה שאין תוחלת של צדיקים עומדות הימנו ולא מזרעו עד סוף כל הדורות פיון שראה משה כף נמלך בפלאכים ואמר להם תיב זה הריגה אמרו לו הן הדא הוא דכתיב וירא פי אין איש שילמד עליו זכות.

האמורים האלה (רו"י). והרי גם — על כך — כלבר — חייב — מצרי זה — הריגה, כדן בן נח שהוא נהרג על זנות כאשת איש, וכמו — שנאמר — כדיני ישראל: "מות יומת הנאף והנאפת" (ועי' עיי'.) ומפני שני אלה שראה עליו משה הרגו, והיינו דכתיב — וזהו שאמר הכתוב — כאן: "ויפן כה וכה, וירא... וימרוג את המצרי", "כה וכה וירא" — ראה מה עשה לו בבית, ומה עשה לו בשדה, ופסק את דינו והרגו, וכנדרש מיד להלן שראה שכך דינו.

כט. "וירא כי אין איש, ויד את המצרי", אין לומר "וירא" אלא על דאית דבר, ולא על היעדר דאית דבר, דאז צריך להיות נאמר "ולא ראה איש" (פי"ת). וגם הרי באמת היה שם איש שראה את מעשהו והלשין עליו והוצרך משה לברוח, ואתה אומר עליו שראה שאין רואה איש (רו"י). אלא דרוש: משה ראה במצרי הזה כי אינו איש חי — כי בן מות הוא, "שהוא חייב מיתה" (תנחו' כאן, ט). והחייב מיתה דינו כמת (פי"ת). ואילו — רבי יהודה אומר: "וירא כי אין איש", משה התכוון באנשים העומדים שם וראה — כי אין — ביניהם — איש שיקנא להקב"ה — על מה שעשה מצרי זה — ויהרגנו, וכלומר: "איש" — גבור ומקנא ולוחם לכבוד ה' לא ראה (רו"י) ועיי' ועיי' רש"י. וכן — רבי נחמיה אומר: ראה — משה — בין כל העומדים שם — שאין — ביניהם איש — מי שיוזכיר עליו — על המצרי הזה — את השם — המפורש של הקב"ה — ויהרגנו — בכך, ולכן עשה הוא כן, כנדרש להלן כאן, ורבנן אמרי: "וירא כי אין איש", ראה — משה במצרי הזה — שאין תוחלת (=תקוה) — שיהיו נפשות — של צדיקים עומדות הימנו, ולא מזרעו, עד סוף כל הדורות, שהקב"ה נותן ארכה לגוי שלם מפני נפש צדיק שעתידיים לצאת ממנו לאחר דורות רבים (ראה ב"ק לח.), וזהו: "איש" — צדיק, כדרשת תו"ל (ב"ר ל, ז), כיון שראה משה כך, נמלך כמלאכים — "המקיפין אותו" (יליש שם) "שהושיב לו משה סנהדראות של מלאכי השרת" (אדר"כ, ט) — ואמר להם: חייב זה הריגה? אמרו לו: הן, וזהו: "ויפן כה וכה" — פנה אל אל המלאכים שנאמר בהם (מ"א כב, יט—כה): "ה' יושב על כסאו וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו... ויאמר זה בכה וזה אומר בכה" (יליש שם), הדא הוא דכתיב — זהו שאמר הכתוב, כאן: "וירא כי אין איש", "איש" — מלאך (ראה תנחו' ושב, ט) — שילמד עליו זכות, שהרי "אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישויו ויחננו ויאמר, מדעהו מרדת שחת" (איוב לג,

